

DATE NOI DESPRE TEZAURUL DE MONEDE ROMANE REPUBLICANE DE LA PUIEȘTI (JUD. VASLUI)*

Lucian MUNTEANU**, Eugenia POPUȘOI***

Keywords: Roman Republican coins, Puiești, countermarks, plated, cuts.

În colecția Muzeului „Vasile Pârvan” din Bârlad se află un lot de monede inedite, alcătuit din șapte denari romani republicani. Potrivit însemnărilor păstrate în Registrul de inventar, piesele respective au fost aduse și predate Muzeului de către sătenii din Puiești, în cursul anilor 1969-1970, împreună cu alte 28 de monede, de același fel. Acestea din urmă sunt bine cunoscute din literatura de specialitate. Astfel, în anul 1971, Maria Chițescu menționa existența unui tezaur, descoperit la „Puiești (jud. Bacău)”, în compoziția căruia intrau 31 de emisiuni, printre care se aflau o imitație și două exemplare *fourrées*, cea mai recentă piesă datând din anul 41 î.Hr.¹ De asemenea, se preciza că depozitul, care se afla în acel moment la Muzeul din Bârlad, provenea dintr-o colecție particulară, aceea a preotului Antonovici din Puiești². Un deceniu mai târziu, tezaurul a fost publicat, într-o manieră destul de concisă, de către aceeași cercetătoare. Cu această ocazie au fost identificate doar 28 de piese, reprezentând, probabil, emisiuni copiate, printre care se regăsea doar o singură monedă *fourrée* și o imitație „barbară”. Indicațiile referitoare la contextul aflării și la proveniența lor sunt foarte sumare³. În această formă, datele despre descoperirea de la Puiești au fost preluate de către diverși specialiști⁴. O contribuție recentă reproduce lista monedelor, folosind pentru identificare lucrarea lui M. H. Crawford⁵.

Avem convingerea că și cei șapte denari republicani inediți (Cat. 1-7), pe care i-am reperat în colecția Muzeului, amestecați cu restul monedelor deja știute, au o origine comună, aparținând aceluiași tezaur. Informațiile pe care le avem despre acesta provin din două surse distincte, reprezentate de documentele Muzeului și, probabil, de rezultatele investigațiilor personale ale doamnei Chițescu. Pe baza celor două relatări, distonante pe alocuri, am putea încerca să reconstituim câteva aspecte care țin de istoricul acestei descoperiri. Astfel, tezaurul

* Cercetare finanțată prin proiectul „MINERVA – Cooperare pentru cariera de elită în cercetarea doctorală și post-doctorală”, cod contract: POSDRU/159/1.5/S/137832, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

** Institutul de Arheologie, Iași; lucanas2000@yahoo.com.

*** Muzeul „Vasile Pârvan”, Bârlad.

¹ M. Chițescu, *Cîteva tezaururi monetare republicane din Moldova*, in „Carpica”, 4, 1971, p. 161.

² *Ibidem*, p. 161, nota 14.

³ Eadem, *Numismatic Aspects of the History of the Dacian State. The Roman Republican Coinage in Dacia and Geto-Dacian Coins of Roman Type*, BAR IS 112, London, 1981, p. 252, nr. 159/1-28 („unknown conditions of discovery [...] 1 plated coin. Private collection of village Puiești”).

⁴ V. Mihailescu-Bîrliba, *La monnaie romaine chez les Daces orientaux*, Editura Academiei R.S.R., București, 1980, p. 295, nr. 36; Idem, *Dacia răsăriteană în secolele VI-I î.e.n. Economie și monedă*, Editura Junimea, Iași, 1990, p. 157, nr. 86; C. Preda, *Istoria monedei în Dacia preromană*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 310; T. Părpăuță, *Moneda în Dacia preromană (secolele IV a. Chr - I p. Chr.)*, Editura Trinitas, Iași, 2006, p. 378, nr. 388.

⁵ D. Moisil, G. Depeyrot, *Les trésors de deniers antérieurs à Trajan en Roumanie*, Moneta 33, Wetteren, 2003, p. 122, nr. 122/1-28.

a fost aflat pe teritoriul comunei Puiești, la o dată anterioară anului 1969. La fel ca în multe situații similare, monedele au fost împărțite între descoperitori, ajungând în diverse „colecții particulare”, una dintre ele fiind aceea a parohului local, preotul Antonovici. Ulterior, în cursul anilor 1969-1970, un număr de 35 de piese, reprezentând, probabil, doar o parte a depozitului inițial, au fost predate Muzeului, în mai multe loturi. Presupunem că Maria Chițescu a obținut informațiile despre cele 31 de piese, studiind doar 28 dintre ele, înainte ca toate loturile să fie recuperate. Din păcate, în momentul publicării, din motive necunoscute, datele despre descoperire nu au mai fost actualizate, nefiind incluse și cele șapte monede la care facem referire în lucrarea de față.

În compoziția lotului respectiv se regăsesc câteva emisiuni care poartă diverse semne distinctive, realizate în mod deliberat, în Antichitate. Una dintre ele are două tăieturi, realizate pe avers și, respectiv, pe revers, cu un obiect cu vârf ascuțit (daltă sau cuțit) (Cat. 5). În primul caz, această intervenție a străpuns, în întregime, flanul monetar. Greutatea monedei respective pare să fie apropiată de cea a denarilor de la sfârșitul Republicii romane⁶. Cel puțin în situația de față nu pare să se confirme rolul inciziilor în verificarea greutateii pieselor monetare⁷.

Pe un alt denar au fost aplicate trei contramărci, în formă de semilună, în zona feței divinității de pe avers (Cat. 1). În literatura de specialitate există numeroase încercări de a interpreta rolul acestor semne particulare, prezente pe emisiunile republicane⁸. Remarcăm faptul că moneda este *fouillée*, ceea ce ar întări ipoteza existența unei legături între procesul de contramarcare și piesele de acest fel. Din păcate, din diferite motive, am reușit să constatăm o asemenea relație în foarte puține descoperiri din arealul care ne interesează⁹. Identificarea autorilor și a circumstanțelor în care au fost efectuate aceste operațiuni sunt aproape imposibil de realizat cu precizie¹⁰.

Maria Chițescu amintea, inițial, despre existența a „două monede *fouillées*”¹¹ în tezaurul de la Puiești, dar, ulterior, doar un singur astfel de exemplar a fost publicat¹². Este posibil ca piesa de acest fel, aflată în lotul nostru restrâns, să reprezinte chiar moneda despre care avea cunoștință cercetătoarea bucureșteană. Menționăm că identificarea nucleului de bronz, în acest caz, s-a realizat anevoios, un rol important avându-l impresiunile de pe avers, care străpung stratul subțire de metal prețios. Asemenea emisiuni par să fie prezente doar în

⁶ Se acceptă o greutate teoretică a denarului de 3,86 g, începând cu jumătatea veacului al II-lea î. Chr. (M. H. Crawford, *Roman Republican coinage*, II, Cambridge University Press, London, 1974, p. 594-595).

⁷ V. Mihailescu-Bîrliba, *Tezaurul de denari romani de la Rîpile (com. Gura Văii, jud. Bacău)*, in „Carpica”, 8, 1976, p. 144; Idem, *Dacia răsăriteană...*, p. 110.

⁸ Semne asemănătoare celor de pe moneda de la Puiești apar și în alte tezaure din Moldova (G. Severeanu, *Tezaurul din Gherghina. Contribuțiuni la începuturile numismatice romane în ținuturile dunărene și ale Dobrogei de astăzi*, in „Buletinul Societății Numismatice Române”, 14, iulie-decembrie 1919, 31-32, p. 121-123). Discuții detaliate despre contramarcarea denarilor republicani din descoperirile de la nordul Dunării, conținând bibliografia mai veche și cea recentă, a se vedea la M. Chițescu, *Numismatic Aspects...*, p. 40-43 și, mai ales, la V. Mihailescu-Bîrliba, *Dacia răsăriteană...*, p. 109-110.

⁹ Denari republicani *subaerati*, purtând contramărci, se regăsesc în compoziția depozitului „mixt” de la Bozieni, aflat într-o așezare carpică (M. Chițescu, V. Ursache, *Notă asupra unui mic tezaur de monede romane de la începutul Imperiului, descoperit la Bozieni [r. Roman]*, in „Studii și Cercetări de Istorie Veche”, 17, 1966, 4, p. 705-706; M. Chițescu, *Unele considerații pe marginea contrafacerii monedei romane în Dacia, bazate pe o recentă descoperire din Moldova*, in „Studii și Cercetări de Numismatică”, 4, 1968, p. 129, 131; V. Mihailescu-Bîrliba, *op. cit.*, in „Carpica”, 8, 1976, p. 139). Existența unor astfel de emisiuni, la răsărit de Carpați, este menționată, într-o manieră generală (idem, *Dacia răsăriteană...*, p. 110).

¹⁰ Ipoteza aplicării oficiale a contramărcilor cu scopul de a investi cu valoare piesele „cu o greutate scăzută – uzate sau *fouillées*”, în vederea reintroducerii lor în circulație, a fost reiterată, cu argumente recente, de către V. Mihailescu-Bîrliba (*ibidem*, p. 110).

¹¹ M. Chițescu, *op. cit.*, in „Carpica”, 4, 1971, p. 161.

¹² Eadem, *Numismatic Aspects...*, p. 252, nr. 159/25.

mod excepțional în compoziția depozitelor de la răsărit de Carpați¹³. Desigur că trebuie avută în vedere și posibilitatea ca cel puțin unele dintre ele să fie dificil de depistat, în absența unor investigații fizico-chimice. Ni se pare plauzibilă ipoteza producerii denarilor *subaerati* chiar în monetările oficiale, în anumite împrejurări deosebite¹⁴, acolo fiind disponibile resursele necesare și cunoștințele tehnice speciale.

Greutatea medie a celor șapte piese este de 3,58 g, ea fiind asemănătoare cu cea calculată pentru monedele provenind din aceeași descoperire (3,51 g)¹⁵. O analiză ponderală, mai detaliată este dificil de realizat, din cauza dimensiunilor reduse ale lotului. Doar constatăm că două exemplare cântăresc sub 3 g, majoritatea par să se încadreze între 3,2 și 3,7 g¹⁶, iar unul singur depășește 5 g (Cat. 3). Valorile mediane sunt relativ apropiate de cele calculate pentru tezaurele similare din Dacia, încheiate cu emisiuni de la Marcus Antonius¹⁷. Piesa cea mai grea constituie o excepție în rândul descoperirilor romane republicane de la nordul Dunării de Jos. În tezaurele pe care le-am consultat, am reușit să identificăm foarte puține monede oficiale, care cântăresc peste 4,9 g: la Satu Nou (4,97 g)¹⁸ și la Vișina (4,91 g)¹⁹. În schimb, sunt semnalate în acest areal câteva piese „barbarizate”, cu greutatea ridicată, reprezentând anomalii din punct de vedere ponderal²⁰. Nu avem nici un motiv să considerăm că emisiunea noastră ar aparține unei astfel de categorii. Ni se pare mai plauzibil ca ea să provină din monetările oficiale, unde, începând cu anul 123 î.Hr., cel puțin o parte dintre monedele republicane erau cântărite *al marco*, astfel că greutatea individuală a unora dintre ele ar fi putut varia semnificativ²¹.

Din punct de vedere cronologic, structura lotului de față se potrivește, în linii mari, cu cea a nucleului tezaurului studiat de către Maria Chițescu. Astfel, sunt prezente emisiuni mai vechi, bătute la sfârșitul veacului al II-lea²², dar majoritatea aparțin primului secol, în special perioadei războaielor civile din anii '50, caracterizată printr-o fecundă producție monetară²³. Cea mai recentă piesă este un denar „legionar” al lui Marcus Antonius, pentru o unitate specială (*cohors speculatorum*). Aceste emisiuni monetare particulare sunt, în general, bine

¹³ Descoperirea recent publicată de la Buda (jud. Vrancea) conține o astfel de emisiune de la Augustus (V. Mihailescu-Bîrliba, E. Nicolae, C. Asăvoaie, *Descoperiri monetare din Moldova. III*, în „Arheologia Moldovei”, 22, 1999 [2002], p. 224, nr. 1/ș; V. Mihailescu-Bîrliba, *New Data concerning the hoard of roman denarii from Buda*, în I. Piso, V. Rusu-Bolindeț, R. Varga, S. Mustață, E. Beu-Dachin, L. Ruscu [eds.], „Scripta classica. Radu Ardean sexagenario dedicata”, Mega Publishing House, Cluj-Napoca, 2011, p. 476, nr. 20).

¹⁴ Idem, *op. cit.*, în „Carpica”, 8, 1976, p. 144; idem, *La monnaie romaine...*, p. 39; Idem, *Dacia răsăriteană...*, p. 108, 110; M. H. Crawford, *op. cit.*, I, p. 560-562.

¹⁵ M. Chițescu, *Numismatic Aspects...*, p. 252, nr. 159/1-27 (nu a fost înregistrată greutatea ultimei monede, considerată a fi o imitație „barbară”).

¹⁶ Majoritatea greutateilor pieselor din lotul publicat se încadrează între 3,5 - 3,7 g (6 ex.) și, respectiv, 3,8 - 4 g (8 ex.) (*ibidem*, p. 252, nr. 159/1-27).

¹⁷ Acestea au fost estimate de către M. Chițescu ca variind între 3,2 și 3,5 g, datorită greutateilor mai reduse ale denarilor „legionari” (*ibidem*, p. 35); despre greutatea acestor emisiuni, vezi M. H. Crawford, *op. cit.*, II, p. 595.

¹⁸ I. Winkler, *Tezaurul de monede romane republicane de la Satu-Nou (reg. Oradea)*, în „Studii și Cercetări de Numismatică”, 1, 1957, p. 99, nr. 102).

¹⁹ C. Ungureanu, *Vișina, comm. de Nicorești, dép. de Galați; 1958*, în M. V. Butnariu (coord.), „Monnaies et parures du Musée d'Histoire de Iași”, CNM II, Editura Vasiliana '98, Iași, 2001, p. 6, nr. 26.

²⁰ M. Chițescu, *Numismatic Aspects...*, p. 54, 323, nr. 85 (6 g - descoperită în Moldova), p. 327, nr. 168 (5,1 g - tezaurul de la Poroschia), p. 329, nr. 210 (5,44 g - tezaurul de la Jegălia).

²¹ C. Stannard, *The adjustment al marco of the weight of Roman Republican denarii blanks by gouging*, în M. M. Archibald, M. R. Cowell (eds.), „Metallurgy in numismatics”, III, RNS SP 24, London, 1993, p. 45-70.

²² Profilul pronunțat arhaic al tezaurelor republicane din România a fost evidențiat de către K. Lockyear, *Patterns and Process in Late Roman Republican Coin Hoards, 157-2 BC*, BAR IS 1733, Archaeopress, Oxford, 2007, p. 108, 167-168, 200-201; o posibilă explicație a acestei situații, vezi la V. Mihailescu-Bîrliba, *Noi analize și interpretări privind moneda romană republicană*, în „Arheologia Moldovei”, 36, 2013, p. 156.

²³ D. Backendorf, *Römische Münzschatze des zweiten und ersten Jahrhunderts v. Chr. vom italienischen Festland*, SFA 13, Mann, Berlin, 1998, p. 191, 202, 535, Abb. 148-149; 542, Abb. 169-170.

cunoscute specialiștilor²⁴. Ele se regăsesc, destul de rar, în compoziția depozitelor republicane din Dacia²⁵, fiind, în schimb, atestate în numeroase descoperiri imperiale, majoritatea concentrate în spațiul de la răsărit de Carpați²⁶. Menținerea îndelungată în circulație a denarilor „legionari”, în lumea romană, îngreunează stabilirea unor jaloane cronologice concrete ale prezenței lor în teritoriul „barbar” de la nordul Dunării de Jos²⁷.

Pe baza structurii cronologice, cunoscute până în momentul de față, tezaurul de la Puiești a fost inclus în rândul depozitelor încheiate în deceniul al șaselea î.Hr.²⁸, care alcătuiesc, probabil, cel mai consistent grup de descoperiri republicane de la nordul Dunării²⁹. Situația se prezintă oarecum diferit în partea răsăriteană a acestui areal, unde au fost înregistrate doar câteva astfel de puncte: Buciumeni (jud. Galați) (*t.p.q.* 42 î.Hr.)³⁰, Găiceana (jud. Bacău) (*t.p.q.* 46 î.Hr.)³¹, Hârlău (jud. Iași) (*t.p.q.* 46 î.Hr.)³² și Vișina 1958 (jud. Bacău) (*t.p.q.* 41 î.Hr.)³³. În condițiile în care majoritatea acestor descoperiri au un caracter îndoielnic, iar ultimele emisiuni de la Vișina s-au dovedit a fi mai recente³⁴, tezaurul de la Puiești ar fi rămas singurul reprezentativ pentru acest orizont cronologic.

Apariția emisiunii de la Marcus Antonius în lotul de față prelungește, cu aproape un deceniu, data probabilă de încheiere a întregii descoperiri. Aceasta ar putea să aparțină unei clase de tezaure dintr-o secvență cronologică diferită, având ultimele monede datate în deceniul al șaptelea î.Hr. Pe teritoriul Moldovei, grupul respectiv conține două categorii distincte de descoperiri. Prima dintre ele nu include deloc denari „legionari” (Răcățau 1970 [jud. Bacău] [*t.p.q.* 39 î.Hr.]³⁵ și Vișina 1958 [jud. Galați] [*t.p.q.* 38 î.Hr.]³⁶), în vreme ce cea de-a doua este constituită doar din astfel de emisiuni (Mărgineni [jud. Bacău] [*t.p.q.* 32-31 î.Hr.]³⁷ și Galați - Barboși *ante* 1939 [jud. Galați] [*t.p.q.* 32-31 î.Hr.]³⁸). Piesele dintr-o altă descoperire datată, inițial, în această perioadă (Vlădiceni [jud. Neamț] [*t.p.q.* 32-31 î.Hr.]) își

²⁴ O tratare recentă a subiectului, cu bibliografia reprezentativă, vezi la E. I. Paunov, I. S. Prokopov, *Actium and the „Legionary” Coinage of Mak Antony. Historical, Economical and Monetary Consequences in Thrace (the Coin Evidence)*, în K. Liampi, C. Papaevangelou-Genakos, K. Zachos, A. Dousougli, A. Iakovidou (eds.), „Numismatic History and Economy in Epirus during Antiquity. Proceedings of the 1st International Conference Numismatic History and Economy in Epirus during Antiquity (University of Ioannina, October 3rd – 7th 2007)”, Athena, 2013, p. 108-109.

²⁵ K. Lockyear, *op. cit.*, p. 171.

²⁶ V. Mihailescu-Bîrliba, *La monnaie romaine...*, p. 40, 78, 81, 87, 91, 97, 99, 103, 119; Idem, *Dacia răsăriteană...*, p. 112.

²⁷ Ipoteza pătrunderii masive în Dacia a acestor piese, sub formă de stipendii, la o dată apropiată de cea a emiterii lor, a fost susținută, în mod consecvent, de către M. Chițescu (*À propos des monnaies frappées par Marc-Antoine pour ses légions*, în „Dacia”, N.S., 18, 1974, p. 151-153; *Numismatic Aspects...*, p. 65-66). O astfel de construcție a fost respinsă cu argumente pertinente (I. Winkler, *Despre pătrunderea denarilor lui Marcus Antonius în Dacia*, în „Studii și Cercetări de Istorie Veche”, 22, 1971, 1, p. 97-105; V. Mihailescu-Bîrliba, *La monnaie romaine...*, p. 40; idem, *Dacia răsăriteană...*, p. 112; M. H. Crawford, *Coinage and money under the Roman Republic. Italy and the Mediterranean economy*, Methuen & Co Ltd, London, 1985, p. 232).

²⁸ V. Mihailescu-Bîrliba, *Dacia răsăriteană...*, p. 99.

²⁹ D. Moisil, G. Depeyrot, *op. cit.*, p. 78-126 (sunt înregistrate 48 de tezaure încheiate în acest interval cronologic); a se vedea și K. Lockyear, *op. cit.*, p. 36, fig. 4.5; 38.

³⁰ M. Chițescu, *Numismatic Aspects...*, p. 335, nr. 24.

³¹ V. Mihailescu-Bîrliba, *Dacia răsăriteană...*, p. 152-153, nr. 40; V. Mihailescu-Bîrliba, V. Butnariu, *Descoperiri monetare din Moldova. II*, în „Arheologia Moldovei”, 16, 1993, p. 289-290, nr. 11.

³² B. Mitrea, *Découvertes monétaires en Roumanie, 1977(XXI)*, în „Dacia”, N.S., 22, 1978, p. 365, nr. 16.

³³ C. Buzdugan, *op. cit.*, p. 455-468.

³⁴ C. Ungureanu, *op. cit.*, p. 5-9.

³⁵ V. Căpitanu, V. Ursachi, *Noi descoperiri de monede antice în județul Bacău*, în „Carpica”, 7, 1975, p. 46-48, 53-55.

³⁶ C. Buzdugan, *op. cit.*, p. 455-468; C. Ungureanu, *op. cit.*, p. 5-9.

³⁷ V. Căpitanu, *Noi descoperiri de monede antice și bizantine intrate în colecțiile Muzeului din Bacău*, în „Carpica”, 20, 1989, p. 195-196, 200; Gh. Poenaru Bordea, B. Mitrea, *Découvertes monétaires en Roumanie 1991 (XXXV)*, în „Dacia”, N.S., 36, 1992, p. 202-203, nr. 18 (consideră că moneda imperială nu poate să aparțină acestui depozit).

³⁸ Inedit.

au originea, cel mai probabil, în tezaurul imperial aflat în satul vecin, Bălănești³⁹.

Depozitul de la Puiești nu pare să prezinte similitudini evidente cu niciunul dintre tezaurele (cvasi-) contemporane de la răsărit de Carpați. Situația s-ar putea explica prin faptul că el nu a fost recuperat în întregime, unele dintre piesele aflate în compoziția inițială nefiind, probabil, predate de către localnici. În aceste condiții, trebuie avută în vedere și posibilitatea ca descoperirea noastră să aparțină unui orizont cronologic diferit⁴⁰.

CATALOGUL MONEDELOR***

1. AR (*denarius*) (*subaeratus*); 3,68 g; 16 mm; →; s.c.; pe avers sunt trei contramărci, în formă de semilună, plasate pe fața și la baza căștii Romei;

Av. [X];

Rv. [M•CARBO/ROMA];

M. Papirius Carbo, Roma, anul 122 î.Hr. (RRC, p. 295, nr. 276/1) sau monetărie în Italia, anii 137-134 î.Hr. (CRR, p. 49, nr. 423) (Fig. 1/1);

Inv. MVPB B/324.

2. AR (*denarius*); 2,96 g; 15×17 mm; □; f.s.c.; bătută descentrat pe revers;

Rv. AP•CL•T•MA•Q•VR;

Ap. Claudius Pulcher, T. Manlius Mancinus, Q. Urbinius, Roma, anul 111 sau 110 î.Hr. (RRC, p. 312, nr. 299/1a) sau **Ap. Claudius, T. Mallius**, Roma, anul c. 106 î.Hr. (CRR, p. 78, nr. 570) (Fig. 1/2);

Inv. MVPB B /297.

3. AR (*denarius*); 5,30 g; 17 mm; □; b.c.;

Rv. ROMA/ P•SATRIE/NVS;

P. Satrienus, Roma, anul 77 î.Hr. (RRC, p. 403, nr. 388/1a) sau anii c. 75-74 î.Hr. (CRR, p. 128, nr. 781) (Fig. 1/3);

Inv. MVPB B/307.

4. AR (*denarius serratus*); 3,60 g; 16 mm; □; b.c.; bătută descentrat pe avers;

Av. [L•]RO[SCI] și fântână – semn de control (LXVIII/103);

Rv. FABATI și obiect sferic – semn de control (LXVIII/103);

L. Roscius Fabatus, Roma, anul 64 î.Hr. (RRC, p. 439, nr. 412/1) sau monetărie din Italia, anul c. 58 î.Hr. (CRR, p. 152, nr. 915)(Fig. 1/4);

Inv. MVPB B/310.

5. AR (*denarius*); 3,45 g; 17×18 mm; ↓; s.c.; perforată cu un obiect ascuțit pe avers și pe revers;

Av. LEIBERTAS/ C•CASSI•IMP;

Rv. LENTVLVS SPINT;

³⁹ V. Mihailescu-Bîrliba, *Descoperiri de monede antice și bizantine (II)*, in „Memoria Antiquitatis”, 2, 1970, p. 577-578; Idem, *Dacia răsăriteană...*, p. 159, nr. 112.

⁴⁰ O categorie de descoperiri foarte bine reprezentată la răsărit de Carpați este cea a tezaurelor încheiate în vremea lui Augustus (idem, *New Data concerning the hoard of roman denarii from Buda*, p. 477-478).

***Pentru determinarea pieselor au fost utilizate următoarele lucrări: RRC - M. H. Crawford, *Roman Republican coinage*, I-II, Cambridge University Press, London, 1974; CRR - E. A. Sydenham, *The Coinage of the Roman Republic*, Spink & Son Ltd., London, 1952. Au fost folosite următoarele abrevieri pentru metale (AR – argint), date metrologice (g – gram, mm – milimetru), stare de conservare a monedelor (b.c. – bine conservată, f.s.c. – foarte slab conservată, s.c. – slab conservată) și colecții (MVPB – Muzeul „Vasile Pârvan” Bârlad).

C. Cassius Longinus: Cornelius Lentulus Spinther, monetărie mobilă, anii 43-42 î.Hr. (RRC, p. 514, nr. 500/5) sau monetărie din Asia Mică, anul c. 42 î.Hr. (CRR, p. 204, nr. 1305) (Fig. 1/5);
Inv. MVPB B/314.

6. AR (*denarius*); 3,25 g; 17×20 mm; →; s.c.;
Av. [L]EIBERTAS;
Rv. CAEPIO•BRVTVS•PRO•COS;

Q. Caepio Brutus, monetărie mobilă, anii 43-42 î.Hr. (RRC, p. 514, nr. 501/1) sau monetărie din Grecia, anii 43-42 î.Hr. (CRR, p. 202, nr. 1287) (Fig. 1/6);
Inv. MVPB B/315.

7. AR (*denarius*); 2,83 g; 16×18 mm; →; b.c.; bătută descentrat pe revers;
Av. ANT•AVG/ III•VIR•R•P•C;
Rv. CHORTIS•SPECVLATORUM;

Marcus Antonius, monetărie mobilă, anii 32-31 î.Hr. (RRC, p. 540, nr. 544/12; CRR, p. 195, nr. 1214 var.) (Fig. 1/7);
Inv. MVPB B/318.

BIBLIOGRAFIE

- Backendorf D., *Römische Münzschatze des zweiten und ersten Jahrhunderts v. Chr. vom italienischen Festland*, SFA 13, Mann, Berlin, 1998.
- Buzdugan C., *Tezaurul de monede republicane romane de la Vișina (jud. Galați)*, in „Memoria Antiquitatis”, 3, 1971, p. 455-468.
- Căpitanu V., *Noi descoperiri de monede antice și bizantine intrate în colecțiile Muzeului din Bacău*, in „Carpica”, 20, 1989, p. 193-201.
- Căpitanu V., Ursachi V., *Noi descoperiri de monede antice în județul Bacău*, in „Carpica”, 7, 1975, p. 45-58.
- Chițescu M., *À propos des monnaies frappées par Marc-Antoine pour ses légions*, in „Dacia”, N.S. 18, 1974, p. 147-153.
- Chițescu M., *Cîteva tezaure monetare republicane din Moldova*, in „Carpica”, 4, 1971, p. 159-166.
- Chițescu M., *Numismatic Aspects of the History of the Dacian State. The Roman Republican Coinage in Dacia and Geto-Dacian Coins of Roman Type*, BAR IS 112, London, 1981.
- Chițescu M., *Unele considerații pe marginea contrafacerii monedei romane în Dacia, bazate pe o recentă descoperire din Moldova*, in „Studii și Cercetări de Numismatică”, 4, 1968, p. 127-137.
- Chițescu M., Ursache V., *Notă asupra unui mic tezaur de monede romane de la începutul Imperiului, descoperit la Bozieni (r. Roman)*, in „Studii și Cercetări de Istorie Veche”, 17, 1966, 4, p. 703-707.
- Crawford M. H., *Coinage and money under the Roman Republic. Italy and the Mediterranean economy*, Methuen & Co Ltd, London, 1985.
- Crawford M. H., *Roman Republican coinage*, I-II, Cambridge University Press, London, 1974.
- K. Lockyear, *Patterns and Process in Late Roman Republican Coin Hoards, 157–2 BC*, BAR IS 1733, Archaeopress, Oxford, 2007.
- Mihailescu-Bîrliba V., Butnariu V., *Descoperiri monetare din Moldova. II*, in „Arheologia Moldovei”, 16, 1993, p. 289-294.
- Mihailescu-Bîrliba V., *Dacia răsăriteană în secolele VI-I î.e.n. Economie și monedă*, Iași, Editura Junimea, 1990.
- Mihailescu-Bîrliba V., *Descoperiri de monede antice și bizantine (II)*, in „Memoria Antiquitatis”, 2, 1970, p. 577-581.
- Mihailescu-Bîrliba V., *La monnaie romaine chez les Daces orientaux*, București, Editura Academiei R.S.R., 1980.
- Mihailescu-Bîrliba V., *New Data concerning the hoard of roman denarii from Buda*, in I. Piso, V. Rusu-Bolindeț, R. Varga, S. Mustață, E. Beu-Dachin, L. Ruscu (eds.), „Scripta classica. Radu

- Ardevan sexagenario dedicata”, Mega Publishing House, Cluj-Napoca, 2011, p. 475-480.
- Mihailescu-Bîrliba V., Nicolae E., Asăvoaie C., *Descoperiri monetare din Moldova. III*, in „Arheologia Moldovei”, 22, 1999 (2002), p. 219-232.
- Mihailescu-Bîrliba V., *Noi analize și interpretări privind moneda romană republicană*, in „Arheologia Moldovei”, 36, 2013, p. 153-157.
- Mihailescu-Bîrliba V., *Tezaurul de denari romani de la Rîpile (com. Gura Văii, jud. Bacău)*, in „Carpica”, 8, 1976, p. 137-150.
- Mitreă B., *Découvertes monétaires en Roumanie, 1977(XXI)*, in „Dacia”, N.S., 22, 1978, p. 363-369.
- Moisil D., Depeyrot G., *Les trésors de deniers antérieurs à Trajan en Roumanie*, Moneta 33, Wetteren, 2003.
- Paunov E. I., Prokopov I. S., *Actium and the „Legionary” Coinage of Mark Antony. Historical, Economical and Monetary Consequences in Thrace (the Coin Evidence)*, in K. Liampi, C. Papaevangelou-Genakos, K. Zachos, A. Dousougli, A. Iakovidou (eds.), „Numismatic History and Economy in Epirus during Antiquity. Proceedings of the 1st International Conference Numismatic History and Economy in Epirus during Antiquity (University of Ioannina, October 3rd – 7th 2007)”, Athena, 2013, p. 107-128.
- Părpăuță T., *Moneda în Dacia preromană (secolele IV a. Chr - I p. Chr.)*, Iași, Editura Trinitas, 2006.
- Poenaru Bordea Gh., Mitrea B., *Découvertes monétaires en Roumanie 1991 (XXXV)*, in „Dacia”, N.S., 36, 1992, p. 199-206.
- Preda C., *Istoria monedei în Dacia preromană*, București, Editura Enciclopedică, 1998.
- Severeanu G., *Tezaurul din Gherghina. Contribuțiuni la începuturile numismatice romane în ținuturile dunărene și ale Dobrogei de astăzi*, in „Buletinul Societății Numismatice Române”, 14, iulie-decembrie 1919, 31-32, p. 45-138.
- Stannard C., *The adjustment of the weight of Roman Republican denarii blanks by gouging*, in M. M. Archibald, M. R. Cowell (eds.), „Metallurgy in numismatics”, III, RNS SP 24, London, 1993, p. 45-70.
- Sydenham E. A., *The Coinage of the Roman Republic*, Spink & Son Ltd., London, 1952.
- Ungureanu C., *Vișina, comm. de Nicorești, dép. de Galați; 1958*, in M. V. Butnariu (coord.), „Monnaies et parures du Musée d’Histoire de Iași”, CNM II, Editura Vasiliana ’98, Iași, 2001, p. 5-9.
- Winkler I., *Despre pătrunderea denarilor lui Marcus Antonius în Dacia*, in „Studii și Cercetări de Istorie Veche”, 22, 1971, 1, p. 97-105.
- Winkler I., *Tezaurul de monede romane republicane de la Satu-Nou (reg. Oradea)*, in „Studii și Cercetări de Numismatică”, 1, 1957, p. 79-112.

NEW DATA CONCERNING THE ROMAN REPUBLICAN COIN HOARD FROM PUIEȘTI (VASLUI COUNTY)

We publish a batch of seven Republican Roman coins from the numismatic collection of the Museum „Vasile Pârvan” of Bârlad. Based on the information provided by the museum inventory register, the coins belong to the hoard of Puiești, previously studied by Maria Chițescu during the '70s-'80s. The present batch contains one coin with cuts and another one with countermarks. The latter is also plated. In terms of chronology, two denars were minted in the 2nd century BC, but most of them belong to the 1st century BC, mainly from the time of the Civilian War during the '50s. The most recent issue of the entire hoard is a „legionary” denarius of Marcus Antonius.

Fig. 1. Monede din tezaurul roman republican de la Puiesti.
 Fig. 1. Coins from the Roman Republican hoard of Puiesti.